

POVODOM

**GRAČANIČKI
GLASNIK**
časopis za kulturnu
historiju

Broj 39, godina XX
maj, 2015. [str. 5-8]

© Monos 2015

Riječ Redakcije: tri značajne obljetnice

Iako po definiciji, izraženoj u samom naslovu, spada u regionalnu ili lokalnu periodiku, sa programskim usmjerenjem na jedan određen prostor, konceptualno i tematski *Gračanički glasnik*, već 20 godina svoju misiju vezuje za kulturnu historiju u najširem smislu te riječi (proučavanje historije i historijskih izvora, kulturno-historijskog i arhitektonskog naslijeđa i ambijentalnih cjelina, kao i drugih elemenata materijalne i duhovne kulture), koja sama po sebi ne trpi nikakva ograničenja, pa ni prostorna, lokalistička, pogotovo. Što se tiče historije, izdržali smo na konceptu koji podrazumijeva – da je samo objektivnim naučnim činjenicama i argumentima, moguće objasniti i rasvijetliti mnogobrojne pojave iz naše bliže i dalje prošlosti, razbijati dojučerašnje tabu teme, otklanjati fetišizaciju pojedinih historijskih događaja i ličnosti, mitomaniju i historijsku laž itd.

Zato nismo bježali ni od velikih, pa i nedovoljno istraženih tema, kojima smo pristupali iz svog specifičnog, što ne reći zavičajnog ugla, neopterećeni u prvom redu provincijskim kompleksima, ali ni stereotipima i nekim već uhodanim stazama takozvane velike historije ili etablirane istine ili prakse. Takve teme, u pravilu, nastojali smo opisati i objasniti, otkrivajući njihove konkretne veze, refleksije i manifestacije u konkretnom ambijentu ili stvarnom životu, na konkretnom, što ne reći lokalnom nivou ili prostoru, makar to bilo i porijeklom ili zavičajnošću njihovih autora. Izoštavanjem pogleda iz mikro-sredine na “makro-teme” ili velike događaje, kao rezultat se, po pravilu, dobija jasnija slika kako cjeline, tako i pojedinačno – jednog i drugog segmenta posmatranja. U tome se i ogleda specifičnost pristupa ovog lokalnog glasila nelokalnim temama i sadržajima.

U skladu sa takvom programskom orijentacijom, *Gračanički glasnik* je na svoj način, u više slučajeva i do sada obilježavao značajne historijske događaje i ličnosti, odnosno važne obljetnice – kako one na tzv. mikro-

POVODOM

planu, tako i one iz nacionalne, pa i svjetske historije. Tako činimo i ovoga puta.

Ovaj, 39. broj, u znaku je obilježavanja triju veoma važnih i značajnih obljetnica od šireg značaja: 20 godina od genocida u Srebrenici, 70 godina od završetka Drugog svjetskog rata i 100 godina od smrti čuvenog bosanskohercegovačkog i bošnjačkog pjesnika Muse Ćazima Ćatića.

* * *

Obilježavajući dvadeset godina od genocida u Srebrenici, objavljujemo obiman rad general-majora Fikreta Muslimovića, našeg saradnika iz Sarajeva, koji je rođenjem i zavičajnom pripadnošću vezan za gračanički kraj. General Muslimović piše kao jedan od naših najvećih stručnjaka za vojno-političke i sigurnosne studije, ali i u svojstvu neposrednog svjedoka, kao nekadašnji član Štaba Vrhovne komande, odnosno Generalštaba Armije RBiH, te savjetnik za vojna pitanja u Predsjedništvu RBiH. U ovom svom radu, autor obrađuje dešavanja u Srebrenici, pad enklave i genocid nad njenim stanovništvom iz više uglova, tretirajući različite aspekte (političke, pravne, etičke, moralne, vojne, obavještajno-sigurnosne...). Na taj način daje jednu široko zaokruženu sliku, ali i nagovještava pravce i smjernice za buduća istraživanja i analize.

Sjećajući se zločina nad stanovnicima Srebrenice, naš časopis na prednjoj korici ovoga broja (i u tekstu) donosi i *Cvijet – Sjećanje*, jedinstven memorijalni motiv i simbol genocida u Srebrenici, potekao iz Gračanice. *Cvijet* su osmislile, kreirale i svojim rukama izradile žene koje djeluju u okviru Udruženja “Gračaničko keranje”, njegujući stoljetnu tradiciju ženskog ručnog rada, a posebno kere (čipke). Kako je navedeno u prigodnoj publikaciji koju je ovo udruženje štampalo i distribuiralo u povodu promocije tog simbola, jedanaest latica cvijeta podsjeća na 11. juli, njegova bijela boja simbolizira nevinost ubijenih, dok zelena boja simbolizira nadu i ponovno rađanje. S obzirom da je *Cvijet sje-*

ćanje, u našoj širokoj javnosti već prihvaćen kao “općenarodno dobro”, prilika je da ga, kao gračanički proizvod još jednom promoviramo i na stranicama “Gračaničkog glasnika”, uz sve pohvale i priznanje članicama Udruženja “Gračaničko keranje”.

Gračanica je poštovanje prema stradanju Srebrenice iskazala i kroz *Park žrtava genocida u Srebrenici*, što je motiv kojeg donosimo na zadnjoj korici ovoga broja. Uz postavljenu tablu s nazivom, uređen je i tematski dio parka: pet cvjetnih rundela u obliku kapi krvi, zasadenih crvenim mini-ružama, simboliziraju stradanje; žalosni dud oslikava tugu zbog genocida, piramidalni hamaciparis i sadnice juke oko njega simboliziraju majku Srebrenice, sa svojom djecom, koja nastavlja život, a platan u pozadini predstavlja snagu srebreničkog naroda (prema objašnjenju Zakire Đogić, dipl. ing. hortikulture).

* * *

U maju ove godine navršava se i 70 godina od završetka Drugog svjetskog rata u Europi, pa tako i na prostorima Bosne i Hercegovine. Na ovo se razdoblje kod nas ranije gledalo dosta skućeno, subjektivno, tendenciozno, pa i mitomanski, a takva ideološki obojena gledišta, nažalost, ni danas nisu rijetkost. Od samih početaka, *Gračanički glasnik* je nastojao afirmirati drugačiji pristup prošlosti, pa tako i periodu od 1941. do 1945. godine: objektivni, nepristrasni, naučno utemeljeni, drugim riječima – *historijski*. Takav pristup u konkretnom slučaju podrazumijeva uvažavanje svih historijskih činjenica, ali i razumijevanje izuzetno složene povijesne realnosti na prostorima bivše Jugoslavije od 1941. do 1945. godine, koja se ne može banalizirati i svoditi na pojednostavljene ideološke klišeje o mitskoj borbi dobra i zla niti, pak, promatrati jednostrano. *Gračanički glasnik*, po svojoj programskoj koncepciji, misiji i cilju je do sada objavio veći broj radova na tom fonu, a ujedno je i jedan od prvih časopisa u Bosni i Hercegovini (barem onih koji izlaze u dominantno bošnjačkim sredinama) koji

je potaknuo istraživanje prešućenih zločina, izvršenih od strane jedinica Jugoslovenske armije i represivnog režima jugoslavenskih komunista u završnici rata i neposrednom poraću.

Općenito, kada je razdoblje Drugog svjetskog rata u pitanju, u našem je časopisu do sada objavljeno na desetine radova, članaka i priloga koji se bave raznim njegovim aspektima ili ga se u većoj mjeri dotiču. U ovome broju, pak, u povodu spomenute obljetnice, donosimo nekoliko novih priloga.

U rubrici "Prošlost", naš urednik dr.sc. Omer Hamzić objavljuje rad o Gračanici u prvim mjesecima 1945. godine, dakle u samoj završnici rata, posljednjim danima Nezavisne Države Hrvatske na ovim prostorima, te prilikama uoči posljednje ofanzive partizanskih snaga (tada već Jugoslovenske armije), čije su jedinice 7. aprila 1945. konačno zapejsle Gračanicu.

U rubrici "Građa", naš saradnik Marko Matolić objavljuje interesantan memoarski rukopis Mate Janjića, mještanina posavskog sela Vidovice, koji je u poznim godinama svog života odlučio zapisati sjećanja na svoje ratne dane provedene u jedinicama Domo-branstva, odnosno u 8. lovačkoj pukovniji, koja je djelovala na prostorima sjeveroistočne Bosne i koju su popunjavali ljudi sa ovih prostora. U istoj rubrici donosimo i jedan kratki izvještaj gračaničkog Sreskog narodnog odbora iz 1946. o ratnom djelovanju i karakteru tzv. Hadžiefendićeve legije u Gračanici, u kome se ova jedinica promatra u sasvim drugome svjetlu u odnosu na kasniju komunističku historiografiju, publicistiku i memoaristiku.

U rubrici "Zavičaj", Rejhan Prohić objavljuje rezultate vlastitih traganja za podacima o sudbini Nade Kolman, kćerke gračaničkog apotekara mr. Viktora Kolmana i njegove supruge Helene, koji su kao Židovi stradali tokom Drugog svjetskog rata. U istoj rubrici, donosimo i sjećanje na Abaza Gazibegovića, jednog od Gračanlija koji su u ranoj mlado-

sti preživjeli strahote Bleiburga i tzv. marševa smrti. Abazova sjećanja su zapisana, autorizirana i objavljena u jednome od prethodnih brojeva našeg časopisa, kao izuzetno važno svjedočanstvo jednoga od preživjelih neposrednih očevidaca.

* * *

Stotinu je punih godina prošlo od smrti Muse Ćazima Ćatića. Rođen je u Odžaku, 1979., odrastao u Tešnju, životni putevi su ga vodili od Istanbula preko Zagreba do Sarajeva i Mostara; vraćao se često u Tešanj, posljednji put kao teški bolesnik, početkom 1915. godine, gdje je 6. aprila i preselio na Ahiret. Po mjestu rođenja i smrti, Musa Ćazim Ćatić pripada sjeveroistočnoj Bosni, dakle području koje čini širu okolinu Gračаницe. Možemo ga, stoga, smatrati i zavičajnim piscem. Sigurno je da su se Ćatićeve pjesme i zapisi čitali i u Gračanici: u ovom je gradu bilo pretplatnika "Behara" i "Bisera", književnih časopisa u kojima je Ćatić najviše objavljivao, u kućnim bibliotekama u ovome gradu nađe se po koji, sada već raritetni primjerak izdanja Ćatićevih pjesama, štampan prije Drugog svjetskog rata, čak i u starim bilježnicama naiđemo na zapisane Ćatićeve stihove, kakvi su se inače izvodili prilikom različitih kulturnih manifestacija i priredbi u razdoblju između dva svjetska rata. Naravno, vrijednost književnog djela Muse Ćazima Ćatića nadilazi čak i nacionalne razmjere, tako da taj "zavičajni aspekt" i nije bio presudan da stotu obljetnicu njegove prerane smrti na prigodan način obilježimo i na stranicama *Gračaničkog glasnika*.

U rubrici "Riječ" objavljujemo rad naše stalne saradnice Mine Kujović, koja na bazi građe sačuvane u fondovima i zbirka Arhiva Bosne i Hercegovine u Sarajevu osvjetljava neke slabije poznate epizode u Ćatićevom životu. Također, objavljujemo i faksimile nekoliko njegovih pjesama – u rukopisu, onako kako ih je sam pjesnik zapisao.

* * *

To je ono što, obilježavajući spomenute tri obljetnice, nudimo u ovome broju, a spomenutim ćemo se temama, svakako, baviti i u narednom, jesenjem broju našeg časopisa, koji će, kako planiramo, biti i u znaku obilježavanja dvadesete godišnjice potpisivanja mirovnog sporazuma u Daytonu.

Pored navedenih, u ovome broju, donosimo još čitav niz različitih, redovnih sadržaja, koji će – nadamo se, biti interesantni našim čitateljima. U tom kontekstu, spomenut ćemo samo dva opširnija priloga povodom nedavne smrti književnika Atifa Kujundžića, koji je rođen i odrastao u Gračanici, a najveći dio svog života proveo u Lukavcu, gdje je i

ukopan. Bio je jedan od najvrednijih saradnika i član Redakcije ovog časopisa, gotovo od samih njegovih početaka. Prvi prilog je iz pera našeg urednika dr.sc. Omera Hamzića pod naslovom “Skica za pjesnički portret Atifa Kujundžića (1947. – 2015.)”, a drugi – nadahnut, gotovo pjesnički iskaz Atifovog prijatelja i druga “po peru” – književnika Amira Brke iz Tešnja, pod naslovom “Metafizički putnik–aBosanac+Pas,–povodom smrti pjesnika Atifa Kujundžića”. Ovim radovima na neki način opraštamo se od književnika Kujundžića, najavljujući da ćemo se, svakako, njegovom obimnom spisateljskom djelu vratiti i u narednim brojevima ovog časopisa.

(Redakcija)

